125/58

"CROATIA FILM", poduzeće za promet filmova,
ZAGREB, Katančićeva br. 3, telefon: 38-955
ODJEL IZDAVAČKE DJELATNOSTI

Obzirom da svi naši tjedni i polumjesečni filmski časopisi popularno prate aktuelnosti i zbivanja na polju filma u zemlji i svijetu, već se je odavno kod nas osjećala potreba za jednim filmskim časopisom koji će studiozno i stručno tretirati filmsku problematiku. Tako je na inicijativu filmskih novinara Hrvatske u okviru Novinskog izdavačkog poduzeća /NIP/ pokrenuto izdavanje "FILMSKE KULTURE", lista koji je oko sebe do sada uspio okupiti naše najprominentnije filmske publiciste i umjetnike kao saradnike.
"FILMSKA KULTURA", jugoslavenski časopis za filmska pitanja, izlazi dvomjesečno t.j. šest brojeva na godinu, na stotinu bogato ilustriranih stranica, a cijena je pojedinom primjerku Din. 100.-, godišnja pretplata Din. 600.-

Kako je krug čitalaca jednog takvog filmskog časopisa ograničen, a štamparski i izdavački troškovi veliki, "FILMSKA KULTURA" je već nakon svog četvrtog broja došla u opasnost da prestane izlaziti.

"CROATIA FILM", koja je od 1. VI. 1958. godine t.j. od broja 5, preuzela izdavanje "FILMSKE KULTURE" samo je djelomično u mogućnosti da podmiruje efektivne troškove lista. Zato se obraćamo naslovu sa molbom da svojom pretplatom osigura i potpomogne daljnje izlaženje "FILMSKE KULTURE".

Do sada je izašlo 6 brojeva "FILMSKE KULTURE", a do konca ove godine će izaći još broj 7 i 8. Sve do sada izašle brojeve možete dobiti kod nas.

Narudžbe slati na administraciju "FILMSKE KULTURE", Zagreb, Katančićeva br. 3 i uplate odnosno pretplate izvršiti na naš račun kod Komunalne banke br. 400-705/1-1822, ili poštanskom uplatnicom.

S.F. - S.N.!

TAJNIK REDAKCIJE :

/Mila Mirković/

Priredio: Zlatko Sudović Šifra: 996
Redaktor: Krunoslav Hajdler

KAKO NASTAJE FILM

Film nazivaju religijom modernog čovjeka.

Sl. 1. U svijetu se proizvodi godišnje na tisuće filmova svih vrsta i žanrova. Računa se da je do danas snimljeno više od 80.000 cjelovečernjih igranih filmova. Broj kratkometražnih filmova i filmskih žurnala sigurno je veći od nekoliko stotina tisuća.

U sadržajnom pogledu filmovi obuhvaćaju sve oblike čovjekova života, ulazeći historijskim filmovima u prošlost, a fantastičnim u budućnost. Nema više područja u životu i prirodi, koje nije našlo svoj odraz na filmu.

Na slici je prikazana scena iz jednog vestern filma - jedne od najomiljenijih filmskih vrsta.

Sl. 2. Svakog dana milijuni i milijuni ljudi ulaze u više od 100.000 kinematografa, koliko ih približno ima u svijetu. Samo u kinematografima naše zemlje (oko 1.500) godišnje ima preko 100 milijuna gledalaca.

Za sve ove ljude film je velika razonoda, ali i veliki doživljaj, kojem se oni iskreno predaju.

Sl. 3. Zato što na običnom bijelom platnu, u jednom izoliranom ambijentu, u tišini i tami, prikazuje konkretna bića i stvari - film za većinu gledalaca ima karakter mistične pojave.

Medjutim u fenomenu filma nema ništa što se ne bi moglo objasniti svakom suvremenom čovjeku. To je zadatak i ovog našeg dijafilma. Medjutim, mi ćemo se zadržati samo na prikazu nastanka filma, što se tiče organizacije i tehnike, ne ulazeći u psihofiziološke osnove i stvaralačke probleme, što je tema posebnih dijafilmova.

Sl. 4. Polazna točka i prva faza na izradi svakog filma je izbor teme i njena sadržajna obrada. Stručno se to zove i z r a d a s i n o p s i s a (razradjena ideja) i i z r a d a s c e n a r i j a (detaljno razradjen sadržaj).

Kao motivi suvremenih filmova najčešće se uzimaju realni dogodjaji, kojima je scenarist prisustvovao kao očevidac ili je pak o njima slušao od drugih očevidaca. Brojni su primjeri ekranizacije (prenošenja na film) istinitih ratnih događjaja, prirodnih katastrofa, naučnih ekspedicija ili nekih drugih podviga koje ostvaruje čovjek.

Nama je na primjer još u sjećanju film "H - 8", koji je snimljen prema istinitom nesretnom slučaju, koji se dogodio na autoputu Zagreb - Beograd.

Na našoj slici vidimo snimak iz jednog uspjelog američkog filma, u kome se takodjer prikazuje istinit dogadjaj iz života crnaca.

Sl. 5. Historijski dogadjaji takodjer su jedna od čestih tema u filmovima.

Na slici vidimo scenu iz historijskog filma "Richard III.", koji je režirao i glumio slavni engleski glumac Laurence Olivier. Ovaj film snimljen je po poznatoj drami Williama Shakespeara. Karakteristično je da se film sve više služi književnim djelima na osnovu kojih se izradjuju scenariji.

Sl. 6. Dakle, utvrdili smo da je prva faza u stvaranju filma izbor ideje i njena razrada u scenarij (koji još uvijek ima karakter literarnog djela, gdje je sve još izraženo tekstom).

Druga važna faza je izrada k n j i g e s n i m a n j a gdje se svi elementi scenarija pretvaraju u tehnički plan za snimanje.

U knjizi snimanja odredjuje se točan broj snimaka (ili kako se stručno zove kadrova), njihova dužina i veličina, pravac pod kojim će se snimiti i ostali tehnički detalji.

Nekad knjige snimanja sadrže i crtež za svaki snimak koji će u filmu biti učinjen. Na našoj slici imamo takav primjer iz knjige snimanja za film "Que viva Mexico!" ("Da živi Meksiko"), najslavnijeg filmskog režisera svih vremena, Sergeja Ajzenštajna.

Sl. 7. Nekad prije ili istovremeno s pisanjem knjige snimanja, a nekad i poslije njenog dovršenja, pristupa se direktnim pripremama za snimanje filma.

Tu u prvom redu dolazi izrada detaljnih s c e n o g r a f s k i h nacrta ili crteža, prema kojima se kasnije ili traže prirodni objekti ili se oni umjetno izgradjuju prema tim zamislima. Scenografske skice točno opisuju izgled prostorija u kojima će se radnja odigrati, stil i raspored namještaja, pa čak i najmanje detalje, kao što su vaze za cvijeće, slike i slično. Pored skica prostora izradjuju se i crteži odjeće, koju će nositi lica iz filma, a zovu se k o s t i m o g r a f s k e s k i c e.

Naša slika prikazuje jednu takvu skicu za domaći film "Petrica Kerempuh".

Sl. 8. Za sve scene, koje se snimaju u prirodnim ambijentima, prije snimanja pristupa se izboru pejsaža, koji će odgovarati sadržaju filma.

Nekad će to biti pješčana pustinja...

Sl. 9. ...a nekad vulkansko stijenje.

I ovi prirodni ambijenti spadaju u scenografiju i o njihovu dobrom izboru često ovisi opći uspjeh filma.

Zato proizvodjači filmova često putuju i u strane zemlje da bi došli do pejsaža, koji im u filmu trebaju. Poznato je na primjer da su do danas u našoj zemlji snimljeni mnogi strani filmovi upravo zbog naših slikovitih i različitih pejsaža.

Sl. 10. U pripreme za snimanje filmova spada i veoma važan izbor glumaca. Ima slučajeva kad se filmovi unaprijed pripremaju za odredjene filmske zvijezde i kad se za njih pišu posebni sadržaji, medjutim najčešće se glumci izaberu pošto je scenarij već završen.

U odabiranju glumaca velika su pomoć producentima fototeke, u kojima se čuvaju fotografije tisuća raznih osoba.

Svi kandidati za uloge u filmu dolaze prije glavnog snimanja na pokusno snimanje gdje se ispituje, uz glumačke sposobnosti, i njihova fotogeničnost - ili pravilnost lica u svim položajima pred kamerom.

Treba spomenuti da u suvremenim filmovima sve više glume lica s ulice, t.zv. "naturščici" - neprofesionalni glumci.

Sl. 11. Kad su sve ove (i ostale tehničke) pripreme izvršene, pristupa se snimanju.

Ako se film snima u prirodnom ambijentu, onda je proces znatno jednostavniji.

Na našoj slici vidimo scenu za snimanje domaćeg filma "Nije bilo uzalud".

Sl. 12. Medjutim, ako se film snima u umjetno podignutim objektima, pripreme se još produžuju prethodnim radom u ateljeima.

Na našoj slici vidimo filmski grad "Dubrava filma" u Zagrebu, gdje se vrši snimanje i obrada filmova.

Sl. 13. Ovdje vidimo jedan drugi takav studio u Engleskoj, sa svim pomoćnim zgradama oko njega.

Sl. 14. Filmski studiji su obično velike hale (često i znatno veće od ove na slici), koje su sagradjene tako, da omogućuju rad na filmu nesmetano od vanjskih vremenskih prilika. U tu svrhu oni su dobro izolirani od svake vanjske buke.

U ateljeima se izgradjuju tada kulise, koje nekad predstavljaju unutrašnjost gradjevina ili cijele gradjevine izvana, a nekad i cijele prirodne pejsaže kao na primjer šumu ili zrakoplovno uzletište.

Sl. 15. Uz ateljeje postoje i radionice, u kojima se izradjuju detalji za scenu. Ovdje vidimo izradu "skupocjenih zlatnih" okvira, koji su medjutim izradjeni od običnog kaširanog papi-

ra. Na isti način izradjuju se "teški kameni" spomenici i većina predmeta koji se pojavljuju u filmu. Ove imitacije tako su vješto izradjene, da ni najvještije oko ne će primijetiti "podvalu".

Sl. 16. Već od samog početka rada na filmu glavnu i odlučnu riječ ima režiser filma. On je jedini autor, koji će raditi od početka do kraja - svi ostali se javljaju samo u odredjenim fazama rada.

Na našoj slici vidimo poznatog režisera Alfreda Hitchocka kako daje upute glavnom glumcu Gregory Peecku prije samog snimanja filma.

Sl. 17. Najčešće glumci igraju bez maske sa svojim prirodnim likovima. Ipak velik broj filmova zahtijeva da svoj izgled prilagode ulozi koju igraju.

Na našoj slici vidimo Charlia Chaplina, jednog od najvećih filmskih glumaca svih vremena, kako priprema svoju masku. Iza njega je takodjer slavni komičar Buster Keaton.

Sl. 18. Nekoliko Chaplincvih maski, koje pokazuju kako se i neznatnim promjenama mogu stvoriti različiti glumački likovi.

Sl. 19. Neposredno pred snimanje režiser vrši raspored glumaca na samoj sceni i tu im daje posljednje upute za igru.

Sl. 20. Tada se javlja i snimatelj - drugi čovjek u filmskoj ekipi poslije režisera. To je stručnjak koji upravlja najvažnijim i glavnim rekvizitom kod snimanja filmova - filmskom kamerom.

Njegov je zadatak da odredi "izrez" slike (okvir onoga što će se na platnu vidjeti) i da prati pokretom kamere kretanje glumca ili drugog objekta na sceni.

Medjutim, snimatelj ima još jedan važan zadatak...

Sl. 21. ... osvjetljavanje slike.

Na našoj slici vidimo "krov" jednog ateljea ili, kako se to stručno zove, "mostove" s reflektorima. Rasvjeta je jedan od osnovnih tehničkih uvjeta za stvaranje filma, ali ona takodjer ima i veliku umjetničku ulogu. Pomoću rasvjete postižu se različiti efekti noći, nevremena, straha, nježnosti i slično.

Rasvjeta je kod filma veoma skupa, jer se troši veoma mnogo električne energije i žarulja, često više nego ukupno u jednom malom gradiću.

Sl. 22. Tek kad su sve ove predradnje završene, počinje samo snimanje.

Početak svakog snimanja označava se karakterističnom "klapom" (ploča što je drži mladić u desnom kraju slike), na kojoj

pišu podaci o kadru koji se snima, tako da se poslije na filmu točno vidi što je i kada snimljeno.

Klapa, medjutim, ima i neke druge funkcije u filmu.

Kad jednom započne snimanje i kad se udari znak klapom, u ateljeu i okolnim prostorijama zavlada potpuna tišina. Na svakom koraku gori onaj karakteristični signal: "Tišina! Snimamo!".

Sl. 23. Za vrijeme snimanja na sceni se ponekad nalazi i stotinu osoba odjednom.

To su u prvom redu članovi ekipe: režiser i nekoliko njegovih pomoćnika, zatim direktor filma i nekoliko organizatora snimanja, snimatelj slike i obično tri pomoćnika, scenograf i arhitekt, koji je objekt gradio, scenski radnici koji za vrijeme snimanja prave izmjene na kulisama, šef rasvjete i desetak rasvjetničara, koji upravljaju reflektorima. Zatim su tu tonski snimatelji, koji upravljaju mikrofonima i aparatima za snimanje zvuka.

Na kraju tu je ekipa glumaca i statista, kraj kojih su obično kostimeri i šminkeri, koji im izmedju snimanja popravljaju kostim i masku.

Kao što se vidi iz slike, snimanju prisustvuje velik broj osoba. Ipak - na samom snimanju mora vladati savršen red i disciplina, bez čega ne bi moglo biti uspjeha.

Sl. 24. Snimanja, koja se vrše u ateljeima, nekad su vrlo složena i zahtijevaju vrlo vješta tehnička rješenja.

Na našoj slici vidimo scenu sa snimanja domaćeg filma "Jezero", gdje je u ateljeu izazvana umjetna kiša i poplava. Lijepo se vidi kako neki suradnici stoje u vodi.

Ovakva i slična snimanja zovu se t r i k s n i m a n j a i na taj način stvaraju se snimci velikih katastrofa ili sličnih dogadjaja, koje je u prirodi nemoguće zamisliti. Tehničari će tako snimiti neki veliki potres s rušenjem kuća, provalu vulkana ili nešto slično. Sve će to, medjutim, biti uradjeno u ateljeu, bez žrtava i prave opasnosti.

Sl. 25. Poslije svakog snimanja (vani ili u ateljeu) film dolazi na kemijsku obradu ili - kako se to stručno zove - r a z v i j a n j e i k o p i r a n j e u l a b o r a t o r i j.

Ono što se zove film - na čemu se on snima - to je zapravo prozirna celuloidna vrpca s tankim namazom kemijske smjese, koja je osjetljiva na svijetlo i koja se djelovanjem svijetla mijenja. Taj kemijski proces mijenjanja filmske vrpce, koji je započeo u filmskoj kameri, sad se ovdje u laboratoriju dovršava, tako da iz njega izlaze gotove i običnim okom vidljive sličice budućeg filma.

Ovaj kemijski proces u suštini je veoma složen, ali je sam posao u filmskom laboratoriju toliko automatiziran, da ga s

lakoćom obavljaju kvalificirani radnici.

Ipak je posao u filmskim laboratorijima vrlo naporan, jer se većina rada obavlja u potpuno zamračenim prostorijama.

Sl. 26. U laboratoriju se takodjer izradjuju i različiti l a b o r a t o r i j s k i e f e k t i, kao na primjer ovaj na našoj slici, gdje slika prelazi preko slike. Ovakvim trikovima u filmu se postižu efekti sjećanja ili daleke prošlosti, sna ili paralelnog dogadjanja i slično i zato takvi trikovi imaju veoma važnu ulogu u konačnom izgledu filma.

U laboratoriju se takodjer izradjuju i različiti filmski prijelazi, zatim naslovi filmova, a takodjer i utisnuti prijevodi stranih filmova.

Sl. 27. Film se gotovo nikada ne snima onim redom, kako ga konačno vide gledaoci u kinematografu. Redoslijed snimanja nekad je upravo obrnut od redoslijeda prikazivanja, tako da se često počinje s kraja prema početku. Ovdje nema nikakvih principa, osim želje, da se rad na filmu završi što prije i uz što manje troškova.

Zato prvo prikazivanje filma, koji je izašao iz laboratorija, često izaziva veoma komične situacije u kojima ljudi najprije umiru, da bi kasnije opet bili živi i aktivni.

Prvo sredjivanje ovakvog filma zove se montaža. Film se reže, a zatim ponovno lijepi prema tome kako je zamišljeno u scenariju. Taj se posao obavlja na stroju koji prikazuje naša slika i koji se obično zove m o n t a ž n i s t o l.

Medjutim zadatak montaže nije samo u stvaranju redoslijeda filma, nego i u mnogim drugim za film važnim elementima: odredjivanju dužine pojedinih slika, stvaranju kontinuiteta i sl.

Sl. 28. Kad je završeno montiranje filma, on je završen, ali samo u slici, a ne i zvučno. Taj dalji rad na filmu zove se o z v u č a v a n j e ili s i n h r o n i z a c i j a filma. Pod tim pojmom misli se na izradu govornog teksta (dijaloga ili komentara), zatim različitih šumova (na primjer efekt koraka ili lupanja vratiju) i konačno ovdje dolazi muzička pratnja.

Na našoj slici vidimo jedan tonski studio, u kome se upravo snima muzika. Na projekcionom platnu iznad orkestra prikazuje se film, koji se ozvučava tako da dirigent može točno prilagoditi muziku.

Sl. 29. Kad su svi zvučni elementi (govor, šumovi i muzika) priredjeni na jednoj tonskoj vrpci, cijeli se film ponovno šalje u laboratorij i tu se sada izradjuje t o n s k a k o p i j a filma, koja - poslije pažljive kontrole (koju vidimo na našoj slici) - ide u kinematografske dvorane pred svoju publiku. Time je proces proizvodnje filma završen i započinje proces reprodukcije filma - njegov pravi život.

Sl. 30. Cijela filmska tehnika i princip kinematografije i pored golemog napretka koji je učinjen - danas su toliko pojednostavljeni, da filmove mogu prikazivati i nestručnjaci u svojim domovima kao što to vidimo i na našoj slici. A to se ne odnosi samo na reprodukciju, nego i na produkciju filmova.

Cijeli ovaj proces prikazan u našem dijafilmu danas se može izvršiti jednostavnim sredstvima, više ili manje pristupačnim svakom ljubitelju filma. A to predstavlja značajan doprinos nastojanju, da se izmedju filma i njegove iskrene publike ukloni misterij o njegovu čudesnom podrijetlu.

NAPOMENA

Preporuča se predavačima da objašnjenja za manje poznate izraze i pojmove, koji nisu objašnjeni u ovom tekstu, potraže u ovoj priručnoj literaturi:

Boško Tokin i Vladeta Lukić

"FILMSKI LEKSIKON"
izdanje "Bratstvo-Jedinstvo"
Novi Sad 1953

Aleksa Nikolić

"KAKO TREBA GLEDATI FILM"
izdanje "Morava film"
Beograd 1955

"DJEČJI FILMSKI KLUB"
izdanje "Savremena škola"
Beograd 1958